

УДК 94 (477)

Катерина ШИШЕНКО,

здобувачка 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Батенко Г., к.іст.н., доцентка

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНІ ЗМІНИ ТА СТВОРЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НАПРИКІНЦІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

***Анотація.** Стаття присвячена адміністративно-територіальним змінам, що відбулися наприкінці Другої світової війни та створенню Херсонської області в Україні. Аналізується контекст цих змін, подій та рішень, які призвели до створення нової адміністративно-територіального одиниці. Досліджуються фактори, що вплинули на визначення меж та статусу Херсонської області та її роль у розвитку регіону після війни. Розглядаються ключові події та особистості, які вплинули на становлення нової адміністративно-територіальної одиниці.*

***Ключові слова:** адміністративно-територіальні зміни, Херсонська область, Друга світова війна, соціально-економічний розвиток, етнічний та культурний розвиток.*

Важливою частиною історії України є період Другої світової війни, який суттєво вплинув на подальший розвиток країни. Одним з ключових аспектів цього періоду є адміністративно-територіальні зміни та створення Херсонської області. Під час Другої світової війни, Україна стала осередком інтенсивних воєнних подій. Окупація нацистською Німеччиною та Червоною армією Радянського Союзу створила непростий контекст для життя місцевого населення. У цих умовах виникла необхідність в адаптації адміністративно-територіальних одиниць. Рішення про створення Херсонської області було прийнято на початку 1944 року, коли частину території Одеської області було включено до новоствореної Херсонської області. Вона була утворена відповідно до указу Президії Верховної Ради

УРСР від 29 березня 1944 року [1, с. 9]. Згаданий указ був затверджений Указом Президії Верховної Ради СРСР «Про утворення Херсонської області у складі Української РСР» від 30 березня 1944 р. [1, с. 9].

До складу новоствореної Херсонської області були включені райони та міста, що раніше належали до Миколаївської та Запорізької областей, зокрема:

- місто Херсон, Бериславський, Білозерський, Великоолександрівський, Голопристанський, Горностаївський, Каланчацький, Калініндорфський, Каховський, Нововоронцовський, Скадовський, Херсонський, Цюрупинський, Чаплинський райони, які належали до Миколаївської області;

- Великолепетиський, Геничеський, Іванівський, Нижньосірогозький, Новотроїцький, Сиваський райони, які були в складі Запорізької області [1, с. 9]. До новоутвореної області увійшло 13 районів, виокремленні із Миколаївської області, та 6 із Запорізької області [2, с. 349].

Головною причиною створення Херсонської області була стратегічна необхідність. Важливою причиною створення нової області також слід вважати занадто великі розміри Миколаївської області, якими вони були до Другої світової війни. Таким чином створення нової області було спрямовано на покращення управління Північною Таврією, яка являла собою чималий за територією та економічним потенціалом регіон України. В 1938 р. вона обіймала 38 районів, тоді як в 1946 р. їх залишилося 19. У Херсонській ж області в 1946 році було 22 райони, а в Запорізькій – 23 райони. Тобто число районів у сусідніх областях стало більш-менш зіставним. Створення нової області було спрямовано на покращення державного управління регіоном, що відіграло величезну роль у функціонуванні сформованої в Радянському Союзі командно-адміністративної системи.

Новостворену область очолили колишні учасники партизанської боротьби. Так, Херсонський обласний виконавчий комітет очолив

Пасенченко-Демиденко П. І. Головою облвиконкому він був затверджений 11 червня 1945 року постановою політбюро ЦК КП(б)У. Першим секретарем Херсонського обкому і міському КП(б)У 22 квітня 1944 року було призначено керівника партизанського руху в Україні Федорова О. Ф. Обласний виконавчий комітет функціонував як виконавчий орган до січня 1948 року, і перші вибори до обласної ради депутатів трудящих відбулися 21 грудня 1947 року.

З самого початку свого існування Херсонська область визначила відновлення й розвиток сільського господарства та промисловості як основні пріоритети свого народногосподарського комплексу. В рамках цього плану було здійснено будівництво, реконструкцію та введено в експлуатацію потужні суднобудівні підприємства, підприємства легкої і переробної промисловості, радіоелектроніки та сільського машинобудування. Ставали до ладу МТС, елеватори, завод «Автотрактородеталь» у Каховці, інші підприємства. У 1950 р. розпочалося спорудження Каховської ГЕС. В 1952 р. було засновано нове місто гідробудівників, яке отримало назву Нова Каховка. Вже в жовтні 1955 р. був запущений перший агрегат ГЕС. 19 жовтня 1959 р. Каховська ГЕС була прийнята в промислову експлуатацію. Зведення греблі сприяло створенню ефективних зрошувальних систем, що стали основою для розвитку сільського господарства в області. Аграрна спрямованість регіону була використана для активізації сільськогосподарської діяльності. Нова область отримала можливість самостійно розвиватися та приймати рішення, спрямовані на вирішення місцевих проблем. Це також забезпечило більш ефективне управління ресурсами та сприяло розвитку галузей економіки.

Херсонщина здавна характеризувалася поліетнічністю свого населення. На момент утворення області в 1944 р. Херсонщина її практично втратила. Якщо в минулому на землях майбутньої Херсонської області існували польські, чеські, російські, молдавські, німецькі,

єврейські населені пункти, то внаслідок репресій здійснених проти цілих народів напередодні Другої світової війни, насильницького переселення німців до республік Середньої Азії на початку радянсько-німецької війни, знищення гітлерівцями євреїв усе це зникло.

Широковідомо, що жертвами сталінської національної політики стали зокрема кримські татари, які 18-21 травня 1944 р. були насильно депортовані зі своєї історичної батьківщини – Криму в Узбекистан та інші віддалені райони СРСР. Хоча в 1956 р. на XX з'їзді КПРС її тодішній очільник М. С. Хрущов засудив цю депортацію, як і подібні дії влади щодо інших репресованих народів, кримським татарам та іншим депортованим із Криму народам не дозволили повертатися до Криму. У 1956 році Рада Міністрів УРСР заборонила кримським татарам, грекам, німцям, вірменам, болгарам переїжджати навіть у Херсонську, Запорізьку, Миколаївську та Одеську області. Етнічний розвиток населення новоствореної Херсонської області був складним та багатограним процесом, який визначив сучасний етнічний склад та культурні особливості регіону. Нині на території області проживають представники 115 народів [3, с. 40]. Етнічні зміни також вплинули на соціокультурні аспекти розвитку області. Виникли нові форми культурного обміну, об'єднуючи традиції та звичаї різних етнічних груп. Це призвело до створення унікального культурного спадку, який збагатив культурний ландшафт Херсонщини.

Після війни у Херсонській області була активна реабілітація культурних установ і творчих колективів. Театри, музеї та художні гуртки відновлювали свою роботу, залучаючи до співпраці талановитих артистів та творчих особистостей. Зокрема в 1944 р. почав діяти реєвакуйований з м. Кзил-Кія Киргизької РСР Херсонський театр. Важливим етапом в цьому процесі була відзначена у 50-60-х роках емансипація національної культури. Місцеві художники, літератори та музиканти активно впроваджували національні мотиви в свої твори, що призводило до утвердження ідентичності та культурної самосвідомості. Необхідно

відзначити, що в післявоєнні роки культурна сфера також стикалася з численними викликами. Брак коштів, матеріалів та кваліфікованих кадрів ускладнював відновлення і розвиток культурних закладів. Крім того, ідеологічні обмеження впливали на вибір тематики творчості та виставкових проєктів.

Після закінчення Другої світової війни, Херсонська область, подібно багатьом іншим регіонам, зіткнулася із складними викликами відбудови і розвитку. Однією з ключових сфер, яка потребувала особливої уваги, була система освіти. Важливою метою було не лише відновлення навчальних закладів, але й забезпечення якісної освіти, спрямованої на підготовку молодого покоління до викликів нової епохи. Школи почали діяти вже в той час, коли визволення території майбутньої області ще не завершилося.

В листопаді 1944 р. до Херсонської області повернувся з евакуації Всесоюзний інститут гібридизації й акліматизації тварин «Асканія-Нова». Незабаром відновив свою наукову роботу. На початок 1946 р. в ньому вже працювало 50 наукових працівників. Запрацювали педінститут і сільськогоспінститут, середні спеціальні навчальні заклади. Крім підвищення рівня грамотності учнів, завданням освітніх закладів було виховання марксистсько-ленінського світогляду, «почуття радянського патріотизму, радянської національної гордості, дружби народів СРСР і безмежної відданості справі великої партії Леніна-Сталіна» [2, с. 356].

Постійна потреба у висококваліфікованих фахівцях для морського сектора завжди залишалася актуальною для Херсонщини, що спонукало до розвитку в області професійної освіти для моряків. Ще з 1834 р. діяло Херсонське морехідне училище. 5 березня 1944 р. вийшла постанова Державного комітету оборони «Про заходи з підготовки командних кадрів морського флоту» та технікум перейменовується в Морехідне училище Міністерства морського флоту СРСР. У 1944 році Херсонський морський рибпромисловий технікум відновив свою діяльність і у 1950 році був перетворений на морське училище рибної промисловості.

Висновки. Спростивши адміністративні кордони та створивши Херсонську область, Україна визначила свої пріоритети в умовах військових та економічних випробувань. Ця подія в історії країни є важливим етапом, який варто вивчати та розуміти, особливо на шкільному курсі історії, для формування національної свідомості та розуміння динаміки розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Указ Президії ВР УРСР «Про утворення Херсонської області у складі Української РСР» від 29 березня 1944 року. *З історії Херсонської області. 1944-2014 рр.: Збірник документів / Уклад.: А. В. Євдокимова, І. В. Лопушинська, І. Ю. Сінкевич, О. І. Стукалова, С. М. Чечет, О. І. Шинкаренко ; Відп. за вип. В. О. Лебідь, Т. І. Лебідь. Херсон, 2014. С. 9.*

2. Херсонщина: від найдавніших часів до сьогодення : навч.- метод. посіб. для вищих та загальноосвіт. навч. закл. / Л. О. Цибуленко [та ін.] ; Херсон. держ. ун-т, Ф-т психології, історії та соціології. Херсон : Вишемирський В. С., 2017. 417 с.

3. Матвієнко Л. В. Національні меншини Херсонщини: етнографічний контекст. Минуле і сучасність: Таврія. Херсонщина. Каховка: зб. матер. II Всеукраїнської наук.-практ. краєзнавчої конф. з 31 міжнародною участю (14 – 15 вересня 2017 р.) / Упоряд. М. В. Гончар. Каховка. Херсон: Гілея, 2017. С. 39- 40.